

O REFLECȚIE TEOLOGICĂ ASUPRA RELAȚIEI DINTRE TEHNOLOGIE ȘI LIBERTATEA UMANĂ

Lect.univ.dr. Radu Cristian MARIȘ

*Institutul Teologic Pentecostal București
radumaris2013@yahoo.com*

ABSTRACT: A Theological Reflection on the Relationship between Technology and Human Freedom.

The purpose of this article is to consider different approaches to technology in relation to different approaches to theology. As society faces the impacts of the information age, the Church must face social changes relevant to its mission. New digital media are changing the way society communicates ideas and discovers knowledge. In our current social climate, it is interesting to consider the impact that digital technology has had on religion.

Keywords: *Bible, Church, Technology, Christ, Creation.*

În vremea pe care o trăim, viața noastră spirituală se intersectează tot mai mult cu tehnologia digitală. Tot mai mult, blogurile, podcast-urile și social media devin platforme publice importante unde sunt discutate crezurile oamenilor și totodată, acestea sunt folosite pentru slujirea bisericii. Tehnologia este văzută ca modalitatea de bază către o viață bună, așa încât orice lucru nou, rapid și interesant este primit cu entuziasm și apoi folosit, până la momentul în care apare un lucru mai nou, mai mic și mai interesant. Un aspect al modernității care se poate observa și în vremea noastră este convingerea că condiția umană este fi corectată de către om și că ființa umană este perfectibilă și că tehnologia este văzută ca și cheia corectării și perfecțiunii. De aceea, creștinii ar trebui să dea dovadă de prudență în dezvoltarea, alegerea și folosirea tehnologiei.

Ce este tehnologia?

A căuta o singură definiție, care să fie și concisă, despre tehnologie, ar fi destul de problematic. Din punct de vedere etimologic, termenul *tehnolo-*

gie¹ provine de la grecescul technê, însemnând „artă, pricepere, abilitate a mâinii” și logia. Utilizarea mai târzie a termenului implică mai mult decât lucrul cu bunuri materiale și se referă și la folosirea unor concepte și a limbajului (scrierea și retorica). În contextul latin, texere s-a referit la a țese și mai târziu la construcții. Prin secolul optsprezece, cuvântul capătă un sens mai restrâns, cu referire la aplicarea științei în special pentru mecanica practică.² Filozoful Albert Borgmann face o distincție importantă între știință și tehnologie. Știința definește și explică cum funcționează lumea, pe când tehnologia implică determinarea de a acționa în mod transformator asupra acestor posibilități.³

Cuvântul grecesc care descrie, în textul evanghelilor (Marcu 6:3; Matei 13:55), meseria lui Isus este *tektôn* (τέκτων), cu sensul de om care lucrează cu lemnul, tâmplar, sau constructor. Se poate referi la tâmplarul care construiește bărci sau orice artă sau prelucrare a lemnului.⁴ Ken M. Campbell susține că *tektôn* a fost utilizat în Israelul primului veac cu sensul mai larg pentru un constructor ce folosește piatra, lemnul și uneori metalul. De aceea, zice el, este preferabil să spunem că Isus a fost (și Iosif înaintea lui) un constructor.⁵

În definiția pe care o dă Carl Mitcham tehnologiei, el identifică cunoașterea tehnologică, activități tehnologice și voința tehnologică. Cunoașterea tehnologică include concepte ca de exemplu, rețete, teorii, reguli și cunoaștere intuitivă. Activitățile tehnologice includ acțiuni, precum design, construcție și utilizare. În cele din urmă, voința tehnologică se referă la modul în care să fie folosită tehnologia și înțelegerea consecințelor.⁶ Ken Funk consideră că în analiza creștină asupra tehnologiei trebuie luate în considerare trei principii:

1 Henry George Liddell și Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, Oxford, University Press, 1980, p. 696.

2 Heidi A. Campbell și Stephen Garner, *Networked Theology: Negotiating Faith in Digital Culture*, Grand Rapids, Baker Academic, 2016, p. 30.

3 Albert Borgmann, *Technology and Character of Contemporary Life: A Philosophical Inquiry*, Chicago, University of Chicago Press, 1984, pp. 26-28.

4 Johannes P. Louw și Eugene A. Nida, *Greek – English Lexicon of the New Testament*, New York, United Bible Societies, 1989, Vol. 1, p. 519.

5 Ken M. Campbell, „What was Jesus Occupation?”, *JETS* 48/3 (September 2005) 501-19, p. 513.

6 Carl Mitcham, *Thinking Through Technology: The Path Between Engineering and Philosophy*, Chicago, University of Chicago Press, 1994, p.

- (1) tehnologia ar trebui să faciliteze și nu să împiedece comuniunea noastră cu Dumnezeu și împlinirea obligațiilor noastre morale față de El;
- (2) tehnologia ar trebui să faciliteze și nu să împiedece păstrarea vieții umane și bunăstarea umanității și împlinirea obligațiilor noastre morale față de oameni;
- (3) tehnologia ar trebui să faciliteze și nu să împiedece păstrarea naturii și ordinea ei și de asemenea, integritatea și împlinirea obligațiilor noastre morale față de creația inferioară a lui Dumnezeu.⁷

Teologia tehnologiei

Pentru lumea occidentală, secolul al douăzeci și unu-lea este o societate tehnologică, deoarece se presupune că pentru orice problemă, trebuie să existe o soluție tehnologică. Nu putem ignora tehnologia pentru că suntem confrunțați tot mai mult cu dezvoltările ei.

Pentru o înțelegere cât mai completă, vom analiza tehnologia în lumina creației, a căderii omului, a răscumpărării și a restaurării.

Tehnologia și creația

Relatarea creației din Geneza 1 afirmă adevărul că Dumnezeu este Creatorul tuturor lucrurilor, inclusiv a omului. Ea ne spune ceva despre cine suntem noi și despre locul și rolul nostru în această creație. Textul biblic din Geneza 1:28 ne prezintă ceea ce este numit mandatul cultural al omului, unde „a umple pământul” nu s-ar referi doar la nașterea de fii, ci și la cultura umană (cărți, artă, muzică, unelte și mai recent tehnologia digitală). Din nefericire, acest mandat a fost folosit de multe ori și pentru a justifica exploatarea și jefuirea creației.

Un mare adevăr afirmat de relatarea creației este acela că omul este făcut după „chipul lui Dumnezeu”, pe când viețuitoarele au fost făcute după „soiul lor” (Gen. 1:27, 21, 24). Evident, această distincție este și între oameni și mașini. Cu toate că, este dificil să spunem exact ce înseamnă că omul este făcut „după chipul lui Dumnezeu”, totuși asta înseamnă că omul este diferit de alte segmente ale creației. Noul Testament ne spune că Isus

⁷ Ken Funk, „Thinking Critically and Christianly About Technology”, *Perspectives on Sciences and Christian Faith*, Volume 59, Number 3, September 2007, p. 203.

Hristos este adevărata imagine a lui Dumnezeu (Col. 1:15), ceea ce implică că, devenind mai asemănători cu Hristos, învățăm ce înseamnă a fi purtătorii chipului lui Dumnezeu. Acest concept biblic și teologic are implicații referitor la responsabilitatea față de creație și la comuniunea bazată pe dragoste. Capacitatea creativă a omului este implicată în purtarea chipului lui Dumnezeu.

Tehnologia și căderea omului

Neascultarea primilor oameni a dus la căderea lor în păcat, lucru care a afectat toate activitățile umane, inclusiv tehnologia. Îndatorirea omului a fost să „lucreze pământul” și să aibă grijă de creație, dar un rezultat al căderii omului în păcat a fost și blestemarea pământului. Rezultatul blestemului sunt „spini și pălămidă”, lucru care a îngreunat munca și a făcut-o o povară. Acești „spini și pălămidă”, nu se limitează doar la domeniul agriculturii, ci se extind la toate tipurile de muncă și la toată creația, inclusiv la tehnologie. După terminarea potopului, citim în Geneza 9:1 că Dumnezeu a binecuvântat pe Noe și pe fiii lui spunându-le „crește-ți, înmulțește-vă și umpleți pământul.” Această binecuvântare rostită de către Dumnezeu scoate în evidență că mandatul cultural și intenția divină pentru umanitate rămân neschimbate. Motivația oamenilor de a construi o cetate cu un turn al cărui vârf să atingă cerul și să-și facă astfel un nume mare, arată dorința lor de a glorifica omul și dezvoltarea tehnologică. Relatarea biblică cu privire la turnul Babel ne prezintă greșeala de a ne pune încrederea în tehnologie și consecințele mândriei umane. Echivalentul modern al turnului Babel este numit *tehnicism* și are loc atunci când oamenii înlocuiesc încrederea în Dumnezeu cu încrederea în tehnologia modernă. În felul acesta, tehnologia este unul din idoliile vremurilor noastre chiar dacă aceștia nu mai sunt de lemn și de piatră. Calvin avea dreptate când spunea că „natura omului este o sursă perpetuă de idolatrie.”⁸

Strâns legat de *tehnicism* sunt și alte crezuri precum *informaționalismul*, (colectarea și diseminarea informației ca și cale spre progresul social și fericirea personală)⁹, *științismul* (susține că rațiunea umană poate oferi o înțelegere deplină a umanității și a naturii) și *consumerismul* (are la bază

8 Jean Calvin, *Învățătura religiei creștine*, vol. 1, Oradea, Cartea Creștină, 2003, p. 209.

9 Quentin J. Schultze, *Habits of the High-Tech Heart: Living Virtuously in the Information Age*, Grand Rapids, Baker Academic, 2002, p. 25.

premia că omul poate găsi fericirea prin cumpărarea și consumarea bunurilor materiale). Faptul că tehnologia are tendința de a deveni un idol al vremurilor noastre, nu înseamnă că cei credincioși trebuie să evite tehnologia ci, să demonstreze o folosire corectă a ei.

Legătura dintre tehnologie și cădere a dat naștere următoarei întrebări: nu cumva tehnologia este un rezultat al căderii omului în păcat? Pentru Jacques Ellul, lumea perfectă nu avea nevoie de tehnologie.¹⁰ Considerăm că tehnologia nu este un rezultat al căderii, ci mai degrabă, o activitate culturală umană ca parte a posibilităților din creație. Datoria creștinilor este să dea dovadă de discernământ în privința posibilităților din creație și să le aplice într-o manieră care să aducă cinste lui Dumnezeu.

Tehnologia și răscumpărarea

În ciuda căderii omului în păcat, Dumnezeu nu a abandonat creația și lucrarea ispășitoare a lui Isus este centrală în planul divin de restaurare a creației (Col. 1:16-20). Expresia „toate lucrurile” se repetă în textul paulin amintit și ne arată natura comprehensivă, cosmică a mântuirii și înseamnă decât mântuirea personală. Răscumpărarea lui Hristos înseamnă și restaurarea tuturor lucrurilor din creație iar credincioșii au menirea de a participa în acest proces. Teologul Colin Gunton spune că „ceea ce noi numim răscumpărare nu este nou final, ci realizarea scopului original al creației.”¹¹ Un citat care îi este atribuit frecvent lui Karl Barth, spune că: „un creștin este o persoană care ține Biblia într-o mână și ziarul în cealaltă” și am putea extinde acest gând spunând că o versiune contemporană a ziarului ar putea fi o tabletă sau un smartphone. Prin această înțelegem că fiecare generație trebuie să aplice o perspectivă biblică asupra lumii la problemele contemporane.

Tehnologia și restaurarea

Dacă scopul istoriei este restaurarea și nu restabilirea, atunci dezvoltarea tehnologică ar trebui să facă parte, atât din creație cât și din noua crea-

10 Jacques Ellul, „Technique and the Opening Chapters of Genesis,” în *Theology and Technology: Essays in Christian Analysis and Exegesis*, vol. 2, editată de Carl Mitchum și Jim Grote, Eugene, Wipf & Stock, 2002, p. 36.

11 Colin Gunton, *Christ and Creation*, Eugene, Wipf & Stock, 1992, pp. 93-95.

ție. Maniera în care se încheie Sfânta Scriptură, cu distrugerea mării cetăți a omului și cu sosirea cetății lui Dumnezeu, ne face să ne întrebăm dacă inovațiile cu care suntem familiarizați acum, vor fi parte și din noua creație. Răspunsul la această întrebare dă naștere la două abordări.¹² Una care susține că tehnologia se încheie cu ajungerea în Noul Ierusalim, deoarece „slava și cinstea neamurilor” (Apoc. 21:26) nu ar include inovația și bogăția materială, ci doar închinarea și lauda. Urmând această interpretare, mulți creștinii spun că tehnologiile noastre au un scop temporar, limitat acestei vremi. Cea de a doua poziție, susține că vom regăsi tehnologia în Noul Ierusalim, deoarece, bogăția și închinarea globală din acea perioadă nu amenință și nu descalifică închinarea autentică.

Perspective teologice cu privire la tehnologie

În general, atitudinile față de tehnologie se împart în două tipuri de bază: una optimistă (pozitivă, strălucitoare, entuziastă, utopică) și alta pesimistă (negativă, sobră, suspicioasă, distopică). Optimiștii se concentrează pe schimbările aduse de tehnologie, reamintind beneficiile glorioase aduse umanității de aceste schimbări, pe când cei cu atitudine pesimistă consideră că tehnologia este mai degrabă sursa problemelor noastre și nu soluția. De aceea, cu ajutorul lui Frederick Ferre, Ian Barbour, Carl Mitcham și Jacques Ellul vom articula câteva teologii ale tehnologiei și vom arăta că limbajul teologic are un rol important în discuțiile despre tehnologie.

1) **Carl Mitcham** – Perspectiva sa asupra tehnologiei o regăsim într-un eseu intitulat „*Technology as a Theological Problem in the Christian Tradition*”¹³ și pornește de la faptul că lipsește în general reflecția teologică asupra tehnologiei. În analiza pe care o realizează Mitcham asupra tehnologiei se folosește de tipologia utilizată de H. Richard Niebuhr în cartea *Cristos și cultura*¹⁴ care este bine cunoscută și accesibilă acestei discuții. Prima poziție prezentată este „Cristos împotriva tehnologiei,” consideră tendințele umane de a controla lumea prin tehnologie ca fiind în conflict cu prețuirea creației. Această abordare duce la o atitudine pesimistă față de tehnologie.

12 Tony Reinke, *God, Technology and Christ*, Wheaton, Crossway, 2022, pp. 301-302.

13 Carl Mitcham și Jim Grote (editori), *Technology and Theology: Readings in the Philosophical Problems of Technology*, New York, The Free Press, 1983, pp. 3-19.

14 H. Richard Niebuhr, *Cristos și cultura*, Oradea, Editura Casa Cărții, 2021.

logie. Urmează a două posibilitate, „Cristosul tehnologiei,” care este exact opusul primei poziții, prezentând o abordare extrem de optimistă față de tehnologie. „Cristos deasupra tehnologiei,” consideră că tehnologia este un lucru bun, dar valoarea ei este limitată, deoarece este nevoie de o sinteză cu Cristos. Cea de a patra poziție, „Cristos și tehnologia în paradox,” observă că starea de păcat a omului are ca efect și consecințe negative în folosirea tehnologiei. Această perspectivă afirmă că Cristos a rezolvat problema păcatului și a restaurării relației omului cu Dumnezeu și nu este necesară o intervenție în evenimentele lumii, deoarece participarea noastră în tehnologie și cultură este parte a împărăției acestei lumi și ar fi în tensiune cu împărăția lui Dumnezeu. Ultima poziție, „Cristosul care transformă tehnologia anulează prăpastia dintre cele două împărății și susține că Cristos rezolvă problema păcatului din sufletul omului dar și din cultură și tehnologie.

În analiza sa asupra tehnologiei, Mitcham nu ne prezintă o teologie a tehnologiei. Pentru el, problema nu este dacă tehnologia poate fi folosită de Dumnezeu sau care tehnologii pot fi folosite de Dumnezeu, ci scopul spiritual al tehnologiei. Cu toate acestea, el este preocupat de permanenta dezvoltare a tehnologiei care amenință să pună în umbră credința creștină și cele mai importante virtuți: speranța (eshatologia este înlocuită de progres) și dragostea (compasiunea este înlocuită de acțiune). În cele din urmă, el consideră că este decizia creștinilor care folosesc sau dezvoltă tehnologia să o facă pornind de la baze teologice.

2) **Jacques Ellul** - a considerat progresul tehnologic ca fiind moartea libertății. Acesta s-a născut în anul 1912, la Bordeaux, în Franța și până la vârsta de nouăsprezece ani a fost un marxist convins. La vârsta de douăzeci și doi de ani, devine creștin dar fără a renunța la metoda marxistă de a interpreta problemele politice, economice și sociale. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost foarte activ ca lider al mișcării de rezistență franceze, apoi până în anul 1980 a fost profesor de istoria și sociologia instituțiilor la facultatea de drept și științe economice a Universității din Bordeaux. De asemenea. A fost un membru activ al Bisericii reformate din Franța și a slujit ca lider în Consiliul Mondial al Bisericilor.¹⁵

15 D.L. Okholm, „Ellul, Jacques,” în *Dicționar evanghelic de teologie*, Oradea, Editura Cartea Creștină, 2012, p. 405.

Scrierile sale se împart în domeniul istoriei, sociologiei, criticii sociale, studii biblice și etică. Cea mai importantă lucrare a fost *Sistemul tehnicist*¹⁶ în care condamnă acceptarea cu entuziasm a tehnologiei. Tehnica este considerată un factor independent ce funcționează după propriile reguli și care se dezvoltă într-un „sistem tehnic.”¹⁷

Scrierile sale conțin o abordare dialectică a lumii moderne și un răspuns riguros modelat după revelația biblică. Interesul său a fost acela de a descoperi semnificația evangheliei pentru vremurile actuale. Pentru Ellul, viața modernă era caracterizată de fenomenul tehnologiei și pentru el, problema fundamentală era tirania tehnologică. Tehnologia amenință să devină modul dominant de gândire și sursa valorii în toate aspectele vieții (politică, artă, comunicații, cultură populară și chiar Biserică).¹⁸ Aspectul cel mai controversat din analiza socială făcută de către Ellul este accentul pus pe autonomia tehnologiei. Cum poate fi evanghelia o veste bună, dacă tehnologia, „ceea ce caută să remedieze, nu poate fi controlată de om?”

Pentru Ellul, tehnologia nu doar că are putere și deci este autonomă, ci are și valoare spirituală, chiar dacă ea acționează în domeniul material. Tehnologia este considerată de Ellul ca o expresie a puterii lui Satan, asta însemnând că omul nu o poate controla, ci poate fi biruită doar prin puterea lui Cristos.¹⁹

3) Frederick Ferre. În general vorbind, cei mai mulți oameni cred că tehnologia este sinonimă cu electronica, dar aceasta este doar o parte din familia tehnologiei. Ferre consideră că tehnologia se referă la toate implementările practice ale inteligenței. Astfel, el se referă la tehnologie în termeni de activități, crezuri și atitudini. Cu alte cuvinte, tehnologia poate fi discutată în termeni de lucruri tangibile și lucruri intangibile, precum sisteme de crezuri, atitudini și moduri de gândire.

În cartea *Philosophy of Technology*,²⁰ Ferre începe cu o întrebare: Ce este filosofia tehnologiei? Din perspectiva sa, răspunsul ar fi următorul:

16 Jacques Ellul, *Sistemul tehnicist*, Arad, Editura Sens, 2022.

17 B. Kristensen, „Ellul, Jacques,” în *New Dictionary of Theology*, editat de J.I. Packer, Leicester, Inter-Varsity Press, 2005, p. 220.

18 Okholm, „Ellul, Jacques,” în *Dicționar evanghelic de teologie*, p. 405.

19 Jacques Ellul, *Omul și banul*, Arad, Sens, 2020, pp. 151-152.

20 Fredrick Ferre, *Philosophy of Technology*, Athens, The University of Georgia Press, 1995, p. 2.

„efortul susținut de a ne întreba într-un mod critic care este legătura dintre tehnologie și patru domenii fundamentale din aria filosofiei: logica, epistemologia, axiologia (studiul valorilor) și metafizica. Cartea sa este organizată în jurul acestor patru domenii de studiu. Pornind de la această definiție, Ferre spune că tehnologia poate fi considerată „o oglindă a umanității” deoarece reflectă valorile și cunoașterea umană. Tehnologia poate deveni inumană, dar ea poate fi și un instrument pentru schimbarea socială. Având această înțelegere, Ferre își dorește ca cititorii să privească diferit la tehnologie, cu conotații mai plastice pentru speranțele noastre.”²¹

Ferre este convins că tehnologia este mai degrabă ambiguă decât ceva rău. Chiar dacă puterea dată de tehnologie afectează în mod dramatic circumstanțele noastre materiale, ea rămâne totuși subordonată principiilor metafizice ce definesc existența noastră. Din acest punct de vedere, Ferre se focalizează pe consecințele pământești ale tehnologiei. Atunci când se referă la principiile metafizice, Ferre are o înțelegere diferită a puterii divine sau puterii spirituale, spunând că puterea modernă a tehnologiei nu este în competiție cu puterea lui Dumnezeu, ci este ceva total diferit. Prin abordarea sa, el încearcă să redirecționeze tehnologia, unind-o cu valorile creștine și astfel să se ajungă la „tehnologii creștine.”²²

4) Ian Barbour. Ian Barbour a studiat mai întâi știința și apoi religia și concluzia la care a ajuns nu este că cele două ar fi într-un conflict etern, ci a căutat să-și aducă contribuția la găsirea unei realități academice unde să găsească un numitor comun. Perspectiva sa se încadrează în abordarea standard a relației dintre religie și știință, lucru care poate fi observat în două cărți scrise de Ian Barbour: *Ethics in an Age of Technology*²³ și *Religion in an Age of Science*.²⁴ Potrivit acestuia, răspunsul la caracteristicile distructive ale tehnologiei, nu este mai puțină tehnologie, ci o tehnologie potrivită. În cartea *Ethics in an Age of Technology*, Barbour începe cu o prezentare detaliată a trei tipuri de atitudini față de tehnologie și explicând de ce el susține opțiunea contextuală. Prima perspectivă este aceea care privește tehnologia ca pe un eliberator și este o perspectivă optimistă. Argumentul este contri-

21 Ferre, *Philosophy of Technology*, p. 45.

22 Robert Burch, „Frederick Ferre, *Philosophy of Technology*”, în *Canadian Philosophical Reviews*, Volume IX, No. 10, October 1989, pp. 407 – 410.

23 Ian G. Barbour, *Ethics in an Age of Technology*, New York, HarperCollins, 1993.

24 Ian G. Barbour, *Religion in an Age of Science*, New York, Harper and Row, 1990.

buția pozitivă adusă de tehnologie la viața umană, crescând nivelul de trai și rezolvând tot felul de probleme. A doua opțiune este diametral opusă, considerând tehnologia ca o amenințare, deoarece promovează uniformitatea și eficiența, subminează rețele sociale și cresc posibilitățile manipulării și urmării individului. Cea de a treia opțiune, cea îmbrățișată de autor, privește tehnologia ca pe un instrument folosit de om sau ca o realitate construită, fiind dependentă de contextul uman.²⁵ Asemenea altor autori, precum Mitcham, Barbour asociază spectrul atitudinilor față de tehnologie cu tipologia lui Niebuhr din cartea *Cristos și cultura și îmbrățișează* tipul „Hristos transformatorul culturii / tehnologiei”.

Una din contribuțiile importante adusă de Barbour în domeniul teologiei și științei este abordarea epistemologică și metafizică atât pentru un domeniu, cât și pentru celălalt. Venind din domeniul științific, Barbour consideră teoriile ca fiind reprezentatii ale lumii, el fiind întotdeauna un adept al realismului filozofic.

Concluzie

Cele prezentate până aici ne arată că reflecția teologică asupra tehnologiei este necesară pentru creștini, pentru a înțelege relația dintre creștinism și tehnologie, atât din punct de vedere istoric cât și contemporan. Această reflecție teologică asupra tehnologiei ridică întrebări teologice: Care este natura fundamentală a problemelor umane? Determină tehnologia viitorul? Se dezvoltă tehnologia în mod autonom? Prezentarea perspectivelor teologice a lui Carl Mitcham, Jacques Ellul, Frederick Ferre și Ian Barbour au adus clarificări cu privire la relația ce există între tehnologie și teologie și concluzia la care am ajuns este că problemele omenești nu sunt doar de natură tehnică, ci ele au și o componentă morală și spirituală.

Bibliografie

- ✦ BARBOUR, Ian G., *Ethics in an Age of Technology*, New York, Harper-Collins, 1993.
- ✦ BARBOUR, Ian G., *Religion in an Age of Science*, New York, Harper and Row, 1990.

²⁵ Willem B. Drees, „Human Meaning in a Technological culture. Religion in an Age of Technology”, *Zygon*, vol. 37, no. 3 (September 2002), pp. 603-604.

- BORGMANN, Albert *Technology and Character of Contemporary Life: A Philosophical Inquiry*, Chicago, University of Chicago Press, 1984
- BURCH, Robert, „Frederick Ferre, *Philosophy of Technology*”, în *Canadian Philosophical Reviews*, Volume IX, No. 10, October 1989.
- CALVIN, Jean, *Învățătura religiei creștine*, vol. 1, Oradea, Cartea Creștină, 2003.
- CAMPBELL, Heidi A. și Stephen Garner, *Networked Theology: Negotiating Faith in Digital Culture*, Grand Rapids, Baker Academic, 2016.
- CAMPBELL, Ken M. „What was Jesus Occupation?”, *JETS* 48/3 (September 2005) 501-519.
- DREES, Willem B., „Human Meaning in a Technological culture. Religion in an Age of Technology”, *Zygon*, vol. 37, no. 3 (September 2002), pp. 603-604.
- ELLUL, Jacques, „Technique and the Opening Chapters of Genesis”, în *Theology and Technology: Essays in Christian Analysis and Exegesis*, vol. 2, editată de Carl Mitchum și Jim Grote, Eugene, Wipf & Stock, 2002.
- ELLUL, Jacques, *Sistemul tehnicist*, Arad, Sens, 2022.
- ELLUL, Jacques, *Omul și banul*, Arad, Sens, 2020.
- FERRE, Frederick, *Philosophy of Technology*, Athens, The University of Georgia Press, 1995.
- FUNK, Ken, „Thinking Critically and Christianly About Technology”, *Perspectives on Sciences and Christian Faith*, Volume 59, Number 3, September 2007.
- GUNTON, Colin, *Christ and Creation*, Eugene, Wipf & Stock, 1992.
- KRISTENSEN, B., „Ellul, Jacques”, în *New Dictionary of Theology*, editat de J.I. Packer, Leicester, Inter-Varsity Press, 2005.
- LIDDELL, Henry George și Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, Oxford, University Press, 1980.
- LOUW, Johannes P. și Eugene A. Nida, *Greek – English Lexicon of the New Testament*, New York, United Bible Societies, 1989.
- MITCHAM, Carl, *Thinking Through Technology: The Path Between Engineering and Philosophy*, Chicago, University of Chicago Press, 1994.
- MITCHAM, Carl și Jim Grote (editori), *Technology and Theology: Readings in the Philosophical Problems of Technology*, New York, The Free Press, 1983.

- NIEBHUR, H. Richard, *Cristos și cultura*, Oradea, Casa Cărții, 2021.
- OKHOLM, D.L., „Ellul, Jacques,” în *Dicționar evanghelic de teologie*, Oradea, Cartea Creștină, 2012.
- REINKE, Tony, *God, Technology and Christ*, Wheaton, Crossway, 2022.
- SCHULTZE, Quentin J. *Habits of the High-Tech Heart: Living Virtuously in the Information Age*, Grand Rapids, Baker Academic, 2002.